

Lunds Universitet
Sociologiska Institutionen
Vårterminen 2001

Unga Kvinnors identitet i det senmoderna samhället

Författare; Karolina Palmberg
Uppsats Soc 344
Handledare; Diana Moulinari

ABSTRACT

Författare: Karolina Palmberg

Titel: Unga kvinnors identitet i det senmoderna samhället

Uppsats: Soc 344, 41-60 p

Handledare: Diana Moulinari

Sociologiska Institutionen, vårterminen 2001

Uppsatsens utgångs punkt ligger i den genusvetenskapliga produktionen. Frågor som ställts är hur unga kvinnor presenterar den egna identiteten, hur unga kvinnor responderar till samhället och hur identiteten skapas. De teoretiska perspektiven utgår ifrån G.H Mead (1934), Goffman (1974), Giddens (1992) och Maffesolis (1996) sociologiska teorier, vari de behandlar begreppen identitet och senmodernitet. Underrubriker är ungdom, identitet och adolescensbegreppet. Vidare presentera genusperspektivet innehållande, begreppen könsidentitet, könsroller och upplevelsen av hur det är att uppfatta sig själv som man eller kvinna.

Vidare består uppsatsen av en metoddel med redogörelse för vilka krav som ställs på en kvalitativ undersökning, tillvägagångssätt och etiska krav. Forskningsmetoden som valts är kvalitativa djupintervjuer gjorda med fyra kvinnor, 25 år gamla. Syftet med uppsatsen är att utforska unga kvinnors identitet och deras livsvillkor i det senmoderna samhället.

Uppsatsen avslutas med en analys av intervjuerna. Detta har gjorts genom att jämföra de fyra intervjuerna, jämfört likheter, skillnader men även vad som inte nämnts i intervjuerna. Slutsatsen blir att dessa fyra unga kvinnor inte skiljer sig från andra unga kvinnor, de har en stark identitet som skapas i interaktion med vänner och familj. De fyra kvinnorna tenderar att representera kvinnan i det senmoderna samhället då hon deltar i gemenskaper eftersom hon själv vill det. Gemenskapen grundas på att personen frivilligt vill delta i den värld som tas för given (Maffesoli, 1996).

Innehållsförteckning

| | |
|--|----|
| Inledning | 4 |
| Uppsatsens disposition | 5 |
| Kapitel ett | 6 |
| Mead | 6 |
| Goffman | 8 |
| Giddens | 9 |
| Maffesoli | 10 |
| Ungdom och Identitet | 11 |
| Adolescens | 14 |
| Genusperspektiv | 14 |
| Kapitel två | 15 |
| Metod | 15 |
| Skillnad mellan kvalitativ och kvantitativ forskning | 17 |
| Etiska överväganden | 18 |
| Urval | 18 |
| Kapitel tre | 19 |
| Resultat och analys | 19 |
| Likheter | 20 |
| Skillnader | 21 |
| Saknas | 21 |
| Slutsats och Diskussion | 23 |

Inledning

Kvinnor har alltid varit en betydande komponent i historieskrivningen, vad som sagt och skrivits beror på en mängd olika saker. Det finns dock några händelser och situationen som varit viktigare än andra, exempelvis är året 1921 ett viktigt årtal i den svenska historien eftersom det var då kvinnorna fick rösträtt. När det uppenbarades att löneklyftorna mellan män och kvinnor ökat på 1980 talet tog debatten "lika lön för lika arbete", fart. Vad var det som höll på att hända, vilka politiska signaler skickades ut och hur skulle de olika strömningarna i samhället tolkas?

Att skriva en uppsats om kvinnlig identitet i dagens samhälle kan vara utmanande, att tala i termer om män och kvinnor kan vara provocerande. Är det riktigt att tala i ett gender perspektiv och att särskilja på män och kvinnor?

Ett vanligt sätt att definiera genus är att utgå ifrån att det "betecknar ett betydelsesystem som består av två varandra uteslutande kategorier vari alla människor placeras" (sid 5, Gothlin, 1999). Genus grundas på den kulturella tolkningen av de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Det är inte de biologiska skillnaderna som är de viktiga utan tolkningen av dem. Genusforskningen sysslar med tolkning av genus i olika sammanhang. Vad som är intressant att nämna är att genus inte endast handlar om den individuella individens identitet utan också om hur könsskillnader konstrueras och symboliseras.

Genus skiftar över tid och rum mellan kulturer och samhällen. Som Joan Scott uttrycker det "genus är en analytisk kategori ett analytiskt verktyg med hjälp av vilket man kan belysa och beskriva relationer mellan könen i de olika historiska kontexter på sociala, språkliga och individuella nivåer" (Joan Scott, sid 7, i Gothlin 1999). Hur mycket vi än strävar efter objektivitet och neutralitet så avspeglar våra formuleringar hur interaktioner och psykiska strukturer utvecklas endast under en viss tid i den patriarkaliska historien (Goldhor-Lerner, 1999).

Med utgångspunkt i ovanstående text är syftet med uppsatsen att utforska unga kvinnor och deras livsvillkor i det senmoderna samhället. Med unga kvinnor menar jag kvinnor i åldern omkring 25 år, då jag har en föreställning om att dessa kvinnor lämnat puberteten men ännu inte fullt ut trätt in i vuxenvärlden. Med det senmoderna samhället menas dagens samhälle, det som vi lever i nu.

Frågor som jag ställt mig är hur kvinnor presenterar den egna identiteten, hur kvinnor responderar till samhället och slutligen hur identiteten skapas.

Uppsatsen disposition

Denna uppsats är indelad i tre delar. Kapitel ett består av en presentation av de teoretiska perspektiven som behandlar begreppet och identitet och senmodernitet. Utgångspunkten är G.H Mead (1934), Goffman (1974), Giddens (1992) och Maffesolis (1996) sociologiska teorier. För att skapa förståelse för hur identiteten skapas och presenteras för andra har G.H Meads teori om Självet, *I* och *Me* valts. Giddens beskriver i boken *Intimitetens omvandling* (1992) sin teori på hur synen på kärlek har förändrats under århundradena. Giddens påvisar att dagens människa är en helt annan än den som levde i det premoderna samhället. Nu är andra krav och spelregler som gäller och att det finns en annan mentalitet och andra attityder hos den enskilda individen. Komplement till Giddens som förklarar det senmoderna samhället och dess invånare har jag valt Maffesoli och Goffman. Deras teorier erbjuder en annan tolkning av begreppen individ och människa.

Vidare består kapitlet av ett teoriavsnitt som behandlar ämnena ungdom och identitet, adolecensbegreppet presenteras och beskriver hur barnet utvecklas från att frigöra sig från föräldrarna till att bli en egen individ med en egen identitet.

Kapitel två består av en metoddel med redogörelse för vilka krav som ställs på en kvalitativ forskning, tillvägagångssätt och etiska krav. Metoden som valts är fyra kvalitativa djupinterjuver, då jag liksom Kvale (1997) anser att den bästa vetenskapen kring människan fås genom samtal. I samtalet lyssnar forskaren på vad människorna säger, deras åsikter, drömmar och förhoppningar. Att använda sig av kvalitativ forskning innebär att bygga upp kunskap, som det franska ordet *entrevue*, mellan två seende dvs. mellan två synpunkter. Det är i samspelet däremellan som ny kunskap produceras (Kvale, 1997).

I kapitel tre görs en analys och tolkning av de fyra kvalitativa djupinterjuverna som genomförts med kvinnor i 25-årsåldern om deras identitet och identitetsskapande. Uppsatsen avslutas med en diskussion omkring resultaten i analysen och ett antal frågor lyfts fram till vidare forskning.

Kapitel ett.

I kapitel ett presentera Meads teori om jaget och självet, Goffmans teori om olika roller, Maffesolis teori om synen på människan som individ eller person och slutligen Giddens som beskriver hur synen på kärleken tar sig olika uttryck för individen och i formandet av identiteten genom tiderna fram till vårt senmoderna samhälle.

Mead

Enligt Mead så finns det två olika sätt att betrakta individen på. Det ena sättet är att antaga att en social process är förutsättningen för jagets framträdande för de individer som är omslutna av processen.

Det andra sättet är att antaga att individuella jag är förutsättningen logiskt och biologiskt för sociala processer inom vilken de interagerar (Mead, 1934).

För att använda sig av begreppet identitet anser jag att det krävs en förklaring till hur begreppet är konstruerat, jag har valt att utgå ifrån Meads teori om ”*I & Me*” och självet. Mead menar att språket är väsentligt för utvecklingen av jaget. Jaget skiljer sig från den fysiska organismen, det finns inte med från början utan uppstår i den sociala erfarenhets- och aktivitetsprocessen.

Vi identifierar alltid våra erfarenheter i linje med jaget, vår identitet, som kvinna eller man och som individ. Det är genom att jaget skiljer sig fysiskt från kroppen som gör att den blir ett objekt för sig själv och denna egenskap representeras av ordet ”själv”.

Själv/jaget, menar Mead, är en social konstruktion som uppstår i den sociala erfarenheten. Det är genom kommunikationen med andra som självet utvecklas både verbalt och genom kroppsspråk, genom respons och bekräftelse men även genom tillrättavisande. *I* är det som vi identifierar oss med och som är individens svar på andras attityder. *Me* är den organiserade uppsättning av andras attityder som man själv intar. Exempelvis inom familjen där det finns attityder som svarar mot sociala handlingar hos den enskilda individen. Vi kan inte föreställa oss själva utan att ställa oss i förhållande till andra. Det är i detta förhållande som vi ser oss själva som ett jag. *I* är individens respons på samhället som det framträder i hans egen erfarenhet, men det är *Me* som utför den sociala kontrollen, som ställer allting till rätta. *Me* bestämmer gränserna

för vad som är socialt tillåtet, *I* använder sig av *Me* för att göra det som alla är intresserade av. *Me* representerar värden som är accepterade och tillhörande samhället.

Det är värden som under moraliska förhållanden framkallar jagets uppoffring, där individen offerar sitt eget liv för den helhet som gör hans liv acceptabelt, en paradox.

I representerar anpassning, inte endast av jaget utan även av det sociala system som individen ingår i.

Så för individen krävs det att reflektera, både för att ingå i systemet och förändra det utan att ställas utanför och att skapa starka *I* och *Me* som opererar på var sitt håll utan att samspele med varandra.

Mead menar att det primitiva samhället erbjuder mindre utrymme för individualitet än vad det civiliserade mänskliga samhället gör ifråga om det ursprungliga, det kreativa beteende hos de individuella jagen.

Han menar vidare att ingen individ har ett medvetande som verkar av sig själv, isolerat och bortom sociala kontexter ur vilka de har uppstått och nu verkar i.

Våra relationer med olika individer varierar, vi har olika relationer till olika människor. Det är också i dessa samspel med människor som de olika delarna av jaget framträder olika mycket.

En sammansatt personlighet är normalt, men för en instabil individ kan dessa skiljelinjer särskiljas och utveckla ett annat jag/själv där två eller fler separata *I* och *Me* skapas (Mead, 1934).

Det är det organiserade samhället eller den sociala grupp som individen tillhör som ger jaget dess enhet ”den generaliserade andre”. I abstrakt tänkande ingår individen i den generaliserade andres attityd och det är dess tankar, normer och värderingar som påverkar individen att handla på ett visst sätt.

Den självmedvetna individen tar således till sig och införlivar i sig själv, den generaliserade andres syn och tankesätt. I konkret tänkande så använder sig individen av den generaliserade andres attityder, det är endast på dessa två sätt som tänkande kan ske.

Sammanfattningsvis kan sägas att den bas som jaget är uppbyggt på, är den respons som är gemensam för alla individer, att vara medlem av ett samhälle är en förutsättning för att utveckla ett jag (Mead 1934).

Goffman

Det är i mötet med andra individer så skaffar vi upplysningar om varandra, banal information som socio-ekonomisk ställning, kompetens, pålitlighet och annat som kan vara viktigt i relationer. Upplysningarna underlättar för individerna, genom att det skapar förväntningar och individen vet/kan gissa sig till vad andra förväntar sig av honom. Goffman anser att det är sannolikt att "bara individer av ett visst slag påträffas i en viss bestämd miljö" (Goffman, s11, 1974). När en individ spelar en roll så förutsätter han av sina observatörer att de på allvar skall tro på vad de ser. Det är inte en tillfällighet att ordet person betyder mask, "det rör sig snarare om ett erkännande, att alla alltid och överallt mer eller mindre medvetet spelar en roll" (R.E Park i Goffman sid 26, 1974)

Individens uttrycks förmåga visas på två olika sätt, det ena är genom det uttryck han sänder ut, *given expression* och det andra är det uttryck som han överför, *given off expression*. Detta uttryck inkluderar verbala symboler, det vill säga kommunikation i dess enklast form.

Given off expression är uttryck i vidare bemärkelse och används av skäl som ligger utanför de information som överförs. Felaktiga tolkningar i *given expression* blir svek och i *given off expression* hyckleri. Samhället är struktureret efter principen att varje individ som innehar vissa sociala egenskaper har en moralisk rätt att vänta sig att andra skall värdera och behandla honom på ett särskilt sätt. Detta betyder också att en individ är den som han utger sig för att vara och är han inte det så kan han råka illa ut eftersom han anses vara en person som man inte kan lita på.

Vi benämner den teknik som individen använder sig av för att säkra den intryck som framställts i konfrontation med andra, beskyddande åtgärder eller taktkänsla Goffman definierar social roll som realiserande av rättigheter och skyldigheter som är knutna till en given status, detta inkluderar en eller flera roller som kan visas upp av den agerande individen vid en rad olika tillfällen, inför samma eller likartad publik (Goffman,1974).

Rolltagande är en stor del i den identitetsskapande process som pågår hela livet. Det är skillnad på den privata och den offentliga rollen. Den privata rollen utspelar sig när individen exempelvis är på sin arbetsplats, då intar han en yrkesroll, med kompetens och vetskap om specifika situationer.

Den privata rollen spelas i hemmet och bland människor som känner sig säkra i varandras sällskap. I de flesta samhällen tycks det finnas ett stratifieringssystem som innebär idealisering av den högre samhällsklassen och alla som inte tillhör den strävar efter att lägga sig till med vanor och uttryck. Detta innebär att individer gör olika uppoffringar för att bevara sin fasad medan de kämpar efter att klättra högre på samhällsstegen. Goffman (1974) menar att livet är en teater med ett föreskrivet manus. Det är manuset som skapar identitet och identitet skapas genom att känna delaktighet. Genom att vara delaktig och att tala samma språk både *given expression* och *given off expression*, känner individen samhörighet och delaktighet någonting som bidrager till att en fast identitet kan skapas och befastas (Goffman,1974).

Giddens

I alla samhällen finns det en genus ordning eller ett genussystem beroende på vilket perspektiv vi talar utifrån. Genus genomsyrar mer eller mindre alla samhällen och alla kulturer (Gothlin,1999). Utifrån denna tanke har jag valt att presentera Giddens teori (1992) som beskriver en människa i förändring. Han påvisar detta genom att synliggöra synen på kärlek, passion och äktenskap har förändrats över århundradena.

I det premoderna samhället, det vill säga tiden före 1800talet, beskrivs kärleken vara passionerad med stormande känslor som bryter mot rutiner, partnern idealiseras, och passionen drabbar de inblandade. Kärleken är universell och beskrivs som manlig eftersom det endast var tillåtet för män att röra sig i samhället.

På 1800 talet ändrades synen på kärleken som kom att utgöra en bas för äktenskapet, som var en trygghet. Mannen och kvinnan skapar en gemensam historia där hemmet var kvinnornas plats och där känslorna regerade. Arbetet var således männens domän och där var förnuftet den styrande faktorn.

De båda beskrivna kärlekarna var heterosexuella till sin natur.

I det senmoderna samhället dvs. tiden efter 1960 talet kom en tredje förändring i synen på kärleken och äktenskapet. Nu träffas människorna därför att de vill det. De blir förälskade i varandra vid en viss tid och lämnar varandra när de uppfyllt varandras behov.

I det senmoderna samhället ser individerna varandra som de är, de tillåter varandra att utvecklas och att uppleva olika saker. Individen, man och kvinna är nu reflekterande subjekt som har ett relativt öppet förhållande som skapas genom kommunikation. De har en djupare relation men riskerar också att bli djupt sårade. Kärleken kan och är både hetero- och homosexuell. Människan kan här beskrivas som ett subjekt som förhandlar, kommunicerar och är känslomässigt berörd (Giddens, 1992).

Sammanfattningsvis kan nämnas att Giddens tror på moderniteten, han beskriver att dagens individ innehar andra beteenden än individer för hundra år sedan hade. Nutidens individ är en reflekterande människa, som bor i ett demokratiskt samhälle med ständiga förhandlingar, detta skapar autonoma individer med rätt att själva bestämma.

Maffesoli

Maffesolis (1996) har sin utgångspunkt i ett interaktionistiskt perspektiv, med förankring i både Meads och Goffmans teorier. Maffesoli menar att människan som han benämner person, är interaktiva, att självet utvecklas i mötet med andra personer och i sociala relationer. Till skillnad från Mead som benämner människan, som en individ med en fast utvecklad identitet, anser Maffesoli att personen har olika identiteter i de olika mötena med olika människor. Den största skillnaden mellan Mead och Maffesoli är synen på om identiteten är fast eller föränderlig. Maffesoli anser att personer samtidigt är människor med en rörlig identitet samtidigt som de är personer som vill ingå i en gemenskap. Maffesoli använder det nostalgiska ordet *stam*, som beskriver gemenskapen som den senmoderna människan strävar efter att delta i. Sökandet i sig själv är en process och när personen hittat det den söker så söker den vidare efter nya gemenskaper och mål som passar de nya behoven som väckts. Det finns en övergripande kultur över alla dessa olika stamgemenskaper och personen är endast med så länge den själv vill och har behov av gemenskapen. Gemenskapen grundas också på att personen frivilligt vill delta i den

värld som tas för givet. En person har till skillnad från en individ en rörlig livsstil, där vardagen är den arena som gemenskapen utspelar sig på. Det är i vardagen och genom det dagliga samtalet som det sker en utveckling av själen.

Sammanfattningsvis kan sägas att Maffesoli talar här i likhet med Mead om självet. Skillnaden är att självet inte intar en viss eller given position utan anpassar sig till olika omständigheter i olika situationer. För att kunna ha en rörlig identitet behövs en stark grund, det vill säga en fast identitet, som attityder och åsikter kan befästas. Den föränderliga identiteten är en bra egenskap, den ger utrymme för flexibilitet och snabba förändringar, egenskaper som mer och mer efterfrågas i det senmoderna samhället. Mead anser att individen har en fast identitet så kan vi tala om kön och klass eftersom individen kan delas in i olika kategorier och det är utifrån dessa kategorier som hierarkier kan bildas och positioner kan intagas exempelvis i olika politiska och ekonomiska frågor så som jämlikhet och orättvisor.

Ungdom och Identitet

Begreppet ungdom kan avgränsas socialt, kulturellt fysiskt och psykiskt utan att områdena behöver interagera med varandra. Simone de Beauvoir (1949) berömda ord ”man föds inte till kvinna man blir det”, exemplifierar vad debatten handlar om. Citatet betyder att ”kvinna” inte främst är en biologisk avgränsning utan det finns även ett kulturellt och sociologiskt perspektiv. Detta gäller även ungdomar, de är individer, män eller kvinnor, som är sociologiskt och kulturellt avgränsade ifrån andra grupper i samhället, då de är ungdomar utesluter inte dem från att ingå i många grupper samtidigt.

Nedan beskrivs den gradvisa övergången från ett föräldraberöende till att bli en självständig individ.

Begreppet adolescens beskriver åren mellan 10-20 års ålder och används för att beskriva den inre psykiska utvecklingen. Adolescensen består av olika tidsperioder av utrymmesskäl kommer endast den sista adolescensperioden beskrivas, den benämns postadolescens.

Adolescens begreppet beskriver barnets gradvisa övergång, från ett föräldraberöende till att bli en självständig och autonom individ. Adolescensen skiftar historiskt över tiden och exempelvis så börjar dagens barn att frigöra sig tidigare än vad deras föräldrar gjorde. För bara 50 år sedan

slutade ungdomstiden i 14 års åldern i och med konfirmationen. För pojkarnas del följde yrkesarbete och för flickornas del var det moderskapet och familjen som var det huvudsakliga. De bodde oftast kvar på samma ställe, förblev gifta med samma person hela livet och stannade inom yrket (Ganetz & Lövgren, 1991).

Varför har det skett en förändring att adolescensperioden idag börjar tidigare än förr? En anledning kan vara att kärnfamiljen är mer öppen idag och att barnen har fler vuxna i sin närhet. Kärnan i adolescensens är individens skapande av en egen identitet att vara frigjord från föräldrarna.

Det är en period av identitetsbyggande, frigörelsen från föräldrarna kräver ett målmedvetet arbete för att hitta fram till sig själv, där syftet är att bli en egen självständig individ och skapa sin egna identitet.

När individen nått slutet på adolescensen förväntas synen på den egna individen och att betrakta andra som separata individer vara relativt fast etablerade (Ganetz & Lövgren, 1991).

En möjlighet för den som är ung idag är att själv ta reda på vad som är rätt och fel, vilket är en unik möjlighet. Friheten kan skapa en oerhörd ångest, om man väljer fel så ligger ansvaret helt och hållet hos individen och inte som förr hos föräldrarna. Eftersom föräldrarna i dagens samhälle inte längre fungerar som gränssättare och auktoriteter, vilket har sina för- och nackdelar (Ganetz & Lövgren, 1991).

Ziehe (1986) menar att identitetsskapandet har blivit ett arbete. Hur man skall vara som man och kvinna, pojke eller flicka är inte längre självklart. Speciellt unga kvinnor idag möter motsatta budskap om vad det innebär att vara kvinna. De sägs ha rätt till en lika fri och bejakande sexualitet som pojkar och män men vi alla vet att flickor och kvinnor som tar sig denna rätt stigmatiseras socialt om de utnyttjar den fullt ut (Ziehe, 1986).

Den process som en flicka måste genomgå för att etablera en kvinnlig identitet är omvälvande, en process med ett kontinuerligt flöde av ”motsättningar, konflikter, försvar, lösningar och kompromisser, där utvecklingen inte försiggår i någon enkel linjär rörelse mot en allt mognare personlighetsorganisation.” (s 24, Ganetz & Lövgren, 1991). Karaktäristiskt för hela perioden att det sker ett evigt pendlande mellan de olika positionerna. I den sista adolescens perioden,

postadolescensen, har flickans fysiska kropp förvandlats till en kvinnas med dess specifika former och funktioner. Psykiskt har hon nu uppnått en stabil personlighetsorganisation och har en stabil identitetsupplevelse. Postadolescensen är på många sätt svårare för den unga kvinnan än för den unga mannen. Konflikter mellan modersrollen och yrkeslivet är en svårighet, men även konflikter i samhällsrollen stör utvecklingen.

Hur stor konflikten blir beror givetvis på hur väl den unga kvinnan utvecklat sin identitet under adolescensens olika faser, hur relationen och identitetsidentifikationen med modern ser ut men också det rådande samhällets krav och acceptering (Ganetz & Lövgren, 1991).

Enligt Åhlund (1996) har begreppet identitet ingen klart definierad innebörd, identitetsarbete är en ständigt pågående process som innebär såväl kollektiva som personliga dimensioner.

Identitetsarbete anser Åhlund (1996) handlar om att söka sin hemvist eller naturliga tillhörighet.

Det etniska minnet spelar stor roll när det gäller livsprojekt eller individuella val i skilda situationer. Anknäpning och återskapande av det gamla är snarare ett nyskapande och verkar genom symbolskapande. Det etniska minne förbinder det gamla med det samtida och i mötet med det förgångna handlar det om att brottas med spöken i nuet, och traditionens begränsande vilket inte minst kommer till uttryck i generationsrelationer. Ungas etniska identitetsarbete, oberoende om vi talar om invandrare eller svenskar, formas och utvecklas i spänningen mellan det som har varit och det som är. Identiteten byggs upp av symboliska tillgångar och skapas i spänningen mellan traditionella mönster och nya situationer.

En ny identitet skapas, med självorientering och en ny förankring i både tid och rum. Att skapa en identitet kräver att "undra, testa och veta" (s 55, Åhlund,1996).

Att skapa en identitet innebär att underordna sig den kollektiva drömmen att leva efter de normer och värderingar som råder i samhället, den kollektiva drömmen innebär också att ifrågasätta dessa värderingar och skapa sin egen åsikt och ståndpunkt. Le Page och Taboret-Keller (i Åhlund,1996) menar att det finns två innebörder som måste tas i beaktande när man diskuterar begreppet identitet, det ena är den personliga sidan och den andra handlar om den kollektiva sida, det vill säga att "kunna identifiera sig själv som tillhörig en kategori som är speciell i jämförelse med andra kategorier i en större enhet" (s 64, Åhlund,1996).

GENUSPERSPEKTIV

För att kunna diskutera begreppet identitet finns det många skilda aspekter att ta hänsyn till, en aspekt är könsidentitet, dvs. den del av självet som grundas på upplevelser och erfarenheter upplevda p.g.a. en skillnad i kön, dvs. man eller kvinna.

Haavind (i Holmberg,1993) menar att kön inte är någonting utanför individen en roll som spelas utan att kön är en del av individen, i denna utgångspunkt ses könsidentiteten som självklar, den har en stark koppling till vårt biologiska kön någonting som är givet och inte socialt konstruerat. Vidare att det är de signifikanta andra som tillskriver män och kvinnor de könsliga egenskaperna. Haavind ser individen i ett interaktionistiskt perspektiv, där handlingar ses som bakgrund av dennes kön. Kön tolkas implicit och i många fall utan medveten tanke och på så sätt blir de naturliga. Exempel på könsliga egenskaper är, frisyr och kläder. Det är således tillskrivningen av de signifikanta andra som blir en del av vår könsidentitet och vår självuppfattning. Det är skillnad på det biologiska könet och det socialt konstruerade könet, och det är med det biologiska könet och andra egenskaper som bakgrund som de signifikanta andra ger en persons handlingar en specifik innebörd (Holmberg, 1993).

För att kunna hantera information som presenteras för individen så sker det kategorisering, dvs. hur individen tillgodogör sig presenterad information. Kategorisering sker i de flesta sociala situationer och assimilation är en stor del av fördomsbegreppet och betyder hur individen tolkar och tillgodogör sig social information. Med fördomarna följer också cohenrenssökande, där människor organiserar sina övertygelser, attityder , beteenden och situationer för dem på ett logiskt sätt för att förstå sin omvärld.

Gothlin (1999) menar att betrakta genus som en process sker i relation till identitet. Då det gäller könsroller kan två saker av betydelse nämnas. Det ena är könsrollstereotyper, det vill säga de karaktärsdrag som anses vara typiskt manliga eller kvinnliga det andra är könsrollsnormer det beteende som anses vara önskvärdt för män respektive kvinnor. Könsrollstereotyper är uppfattningar om hur de uppträder och könsnormerna är de uppfattningar om hur män och kvinnor faktiskt beter sig (McCloughry, 1992). Genus har nu ersatt det tidigare begreppet könsroll eftersom könsroll kunde uppfattas som någonting bestämt och oföränderligt, då genus är

intimt förbundet med jaget så är det inte någonting som är färdigkonstruerat färdigt att kliva in i (Gothlin,1999).

Sandra Bem (1974) föreslår i sin teori att sextypning resulterar i att självkonceptet assimileras i redan existerande könsschema. När ett barn lär sig kontexten av samhällets könsschema så lär de sig vilka attribut som är sammankopplade till deras kön och i förlängningen även dem själva.

Barnen lär sig använda sig av samma selektiva schema när det gäller dem själva som när det gäller den mänskliga personligheten. Det är här som de båda könen formas, det är inte längre en gradskillnad mellan två individer utan två typer har bildats manligt och kvinnligt.

Motivationsfaktorerna leder individen till att reglera beteendet så att det överensstämmer med den kultur och det samhälle som individen lever i. Beteendet blir till självuppfyllande profetior och vi benämner det som beteende att vara typiska för respektive kön. Det är viktigt att hålla i minnet att teorin om könsschema gäller en pågående process som är i ständig förändring (Bem,1974).

Kapitel två.

Metod

Innan metodavsnittet och tillvägagångssätt presenteras är viktigt med ett klagörande om att denna uppsats står på en feministisk grund och vad som kännetecknar feminismen är att den inte är en sammanhållen teori utan består av flera olika inriktningar.

Goldhor-Lerner (1999) anser att kvinnor inte utgör någon enhetlig grupp utan är olika beroende på att andra egenskaper så som ras, klass och etnicitet, som samverkar med kön. Utifrån denna inriktning bör vi inte tala om kvinnor om vi inte nämner i vilken kontext det vill säga i vilken mening och i vilka livssammanhang de ingår i. Vidare är feminism inte bara en akademisk teori utan en världsbild som inkluderar kvinnor och bekräftar kvinnornas värde som människor.

Feminismens syftar till att synliggöra och analysera könsrelationer, makt och förtryck i alla dess former. Polariseringen av kvinnligt och manligt leder till stereotypa föreställningar som låser oss och kan hindra livsval. Att utgå ifrån att vi alla män som kvinnor är mycket mer lika som människor än olika gör att vi alla kan vinna på en förändring i tankestrukturer som leder till en

förändring i samhällsordningen, detta kan sägas vara feminismens framtidsvision (Goldhor-Lerner, 1999) och ger uppsatsens ett fokus som ligger i den genusvetenskapliga produktionen. Terapeuten Carter (1985) påminner oss om att vi inte undvika att reagera utifrån kön, klass, etnisk bakgrund, personlig historia, teoretisk inriktning och erfarenhet eller brist på erfarenhet. Detta kommer även att vara utgångspunkten inför fortsättningen av författandet av denna uppsats och även ligga till grund i genomförandet av djupintervjuerna. Syfte med intervjuerna är att utforska unga kvinnor och deras livsvillkor i det senmoderna samhället.

Att samtala, är ett gammalt sätt att nå ny kunskap på. "Samtalet är en grundläggande form för mänskligt samspel" (s13, Kvale,1997). Det finns många olika former av samtal, exempel på detta är prat, skvaller, fakta, föredrag, intervjuer och noveller. De olika formerna av samtal innehåller olika sorts språk, vilka alla har sina bestämda regler och tekniker. En djupintervju har en struktur och ett bestämt syfte, det är inget samtal som utspelar sig mellan två jämlika människor, eftersom det är forskaren som kontrollerar och för samtalet framåt, då det är han som ställer frågorna och har bestämt syftet med samtalet. Intervjuerna ger inte kvantifierbar data utan ger möjlighet till att tolka meningsfulla relationer.

Kvale (1997), använder sig av en metafor, genom att skilja på malmletaren som hittar kunskaper längs vägen och resenären som gräver djupare på ett ställe efter klumpar som kan konstrueras till berättelser.

Valet föll på att vara "resenär" (s15, Kvale, 1997) och att använda djupintervjuer för att nå djupare kunskap utifrån färre deltagare.

Skillnad mellan kvalitativ och kvantitativ forskning

Genom att genomföra en kvalitativ studie med djupintervjuer som redskap ges endast en kort redogörelse för skillnaden mellan kvantitativ och kvalitativ forskning. Den kvantitativa studien är förenklat till för att mäta företeelsers antal, frekvens eller storlek. Detta är ett tämligen populärt

forskningsätt främst inom naturvetenskapliga discipliner, det är vanligt att tillmäta kvantitativa undersökningar större värde och sanningshalt än en kvalitativ studie (Trost, 1997).

Den kvalitativa forskningen har ofta kritiserats för det subjektiva inslaget, genom att forskaren är medveten om sin egen roll och redovisar denna, kan detta undvikas. Subjektiviteten kan dock vara en fördel, då vi lever och studerar en värld bestående av mening, tolkning, känslor, språk och interaktioner som måste beskrivas i sina egna termer. Kvalitativ forskning kommer närmare subjektet än vad kvantitativ forskning gör, där det gäller att studera händelser och individer i kvantifierbara data (Gubrium & Holstein, 1997).

Viktigt att tänka på inför intervju är vilken form den skall ha; en strukturerad intervju är utformad i linje som en enkät med fasta frågor, en tematiserad intervju, en lite friare form eller den helt ostrukturerade intervjun, vilket kan beskrivas som ett samtal runt ett bestämt tema med ett fastställt syfte (Halvorsen, 1992).

Då denna undersökning behandlar kvinnlig identitet i det senmoderna samhället, anser jag det vara mest relevant att använda fyra stycken tematiserade intervjuer, med en lite friare form eller snarare en guide, med utrymme för avvikelser om intervjupersonen skulle vilja utveckla samtalet. Fördelarna med den tematiserade intervjun är dels att den kan reducera informationsmängden till att största del innehålla sådant som är av intresse för frågeställningen, dels att samma frågor kan ställas till olika människor (Lantz, 1993). Att använda sig av intervju som metod innebär att fundera över hur teman skall utarbetas i förhållande till ämnet så att de kan väntas täcka in de önskvärda områdena. Täcker inte teman området runt frågeställningen kan ingen analys göras och inga slutsatser dras. Att operationalisera begrepp är första steget till att hitta relevanta områden, detta görs genom att åskådliggöra vad som menas med olika begrepp (Andersson, 1994).

Enligt Trost (1997), skall frågeguiden formuleras enkelt och övergripande, men ändå vara så omfattande som möjligt. Ett vanligt fel som en ovan intervjuare gör är att han vill ha med allt som respondenten tänkt, känt och upplevt i ämnet. Det är också viktigt att inte vara rädd för

tystnaden eftersom den ger respondenten tillfälle till eftertanke och chans att tillägga och ändra sig i frågorna.

Etikiska överväganden

Ett vanligt inslag i forskningssammanhang är att inte utsätta respondenten för fysisk eller mental stress. När forskning genomförs är det viktigt att respektera individer och deras integritet. Detta återföljs bäst genom att garantera anonymitet då undviks eventuella problem gällande känslig data. Sekretesslagen gäller även forskaren detta är viktigt att informera respondenterna om, innan interjuver genomförs samt att de kan dra sig ur när som de själva känner för det utan repressalier ifrån forskaren. Syfte och respondentens uppgift skall informeras om innan intervjun äger rum, samt vilka förutsättningar som gäller för deltagandet. Etiska problem uppstår om respondenten talar om mer än vad han/hon hade tänkt sig då detta kan skapa förhoppningar hos personen samt sätta igång processer som inte kan följas upp.

En annan viktig fråga är vilken rätt som vi har att tränga ner i andra individers liv för att få fram den information som vi eftersträvar (Kvale,1997).

Urval

Urvalet har jag gjort i linje med Haavind (1992) som också har gjort sitt urval av kvinnor eftersom de representerar vissa livsvillkor och vissa typer av personliga erfarenheter. Att de som blir intervjuade får tala utifrån sin kontext och sitt sociala sammanhang. Detta förutsätter att alla har en självuppfattning som är både reflekterande och engagerande som innebär att de är unika och samtidigt igenkännbara som kvinnor. På de kriterier som urvalets gjordes vara att alla var kvinnor och i 25 årsåldern. Jag har valt att djupintervjua fyra stycken kvinnor alla i 25 års åldern. Åldersmässigt valdes dessa kvinnor eftersom jag hade förförståelsen om adolescensen hur identitet skapas under uppväxtåren och jag tror att vid 25 års ålder så är identiteten relativt färdig skapad.

Jag fick kontakt med dessa kvinnor genom bekanta eftersom jag inte ville känna kvinnorna personligen eftersom det kunde störa intervjuerna och öka subjektiviteten. Vid första kontakten med alla fyra kvinnorna tillfrågades de och informerades om att intervjuerna behandlade ämnet identitet och skulle ingå i en kandidatuppsats i sociologi. De informerades om sekretessen, att det

bara var jag som lyssnade på banden, att jag själv transkriberade banden och sedan läste intervjuerna. De informerades om att de när som helst kunde avbryta intervjun och om det var någon fråga som kändes obehaglig så behövde de inte svara på den.

Jag hade en intervjuguide!!! med huvudteman; hur kvinnornas vardag och helg skiljer sig åt och hur deras sociala relationer ser ut, familj och kompisar, autonomi, värderingar och om karriären är viktig. Eftersom det varit ostrukturerade intervjuer har innehållet bestämts av vilka ämnen som kommit upp, till stor del har intervjupersonen berättat fritt.

Genomgående har det varit en avslappnad stämning och efter varje avslutad intervju så har vi fortsatt att diskutera ämnet, jag har upplevt stort intresse från kvinnorna och en stor vilja att dela med sig av sina upplevelser.

Nedan följer en kort presentation av kvinnorna, den första intervjun gjordes med en kvinna som är singel, bor själv och studerar. Nästa intervju gjordes med en kvinna som också är singel hon bor tillsammans med sin bror och arbetar. Den tredje kvinnan är sambo och studerar. Den fjärde och slutliga intervjun gjordes med en kvinna som har en pojkvän, de bor inte tillsammans utan hon bor med en kompis och arbetar.

Resultat och analys;

I denna uppsats planeringsstadiet hade jag många olika idéer om vad det var som jag ville undersöka.

Under min akademiska utbildning har jag valt att skriva paper och uppsatser med ett individperspektiv, då med inriktningen ångest och depression. I planeringsstadiet var det de unga kvinnornas ångest och förvirring som var i fokus. Eftersom rapporterna om dessa ämnen förekommer allt oftare i media, impulser om att sjukskrivningarna ökar mest bland unga kvinnor, så fick jag en tanke om att det skulle vara intressant att undersöka hur identiteten skapas i denna grupp. Efter transkriberingen och genomläsningen av intervjuerna har jag valt att lyfta fram likheter och skillnader men även vad som jag tycker saknas i intervjuerna.

Likheter

Genomgående i de fyra intervjuerna framkommer det bland de unga kvinnorna en målmedvetenhet och stabilitet. Den förväntade ångesten och förvirring, kunde jag till mig glädje inte återfinna, tvärtom genomsyras intervjuerna av en känsla av att de alla verkar vara ganska så lyckliga. De har alla fyra olika livsprojekt, dessa yttrar sig genom utbildning och genom arbete. Jag kan tänka mig att om intervjuerna gjorts med en annan åldersgrupp, yngre kvinnor 16 år eller äldre kvinnor 32 år, så hade ångesten återfunnits. De yngre kvinnorna är precis i stadiet där identiteten skapas, kompisarna är otroligt viktiga, de står inför många viktiga val som kommer att påverka de närmaste åren i deras liv

”vännerna är de som spelar störst roll i den åldern, när man håller på att forma sin identitet kanske på högstadiet och gymnasiet då har familjen inte så stor påverkan samtidigt så spelar familjen en stor roll från början när man är liten”

Detta citat kommer från en av intervjuerna men återfinns i alla fyra intervjuerna sagda med olika ord men med samma betydelse. Däremot kan jag tänka mig att de äldre kvinnorna om de inte skaffat familj och barn, känner av den biologiska klockan så är det dags att börja fundera över om de överhuvudtaget vill ha barn och familj, eller om de skall satsa på en yrkeskarriär.

Hur kan då dessa fyra kvinnor ge ett sådant positivt intryck, är nästa fråga. En förklaring kan vara att de tjejer/kvinnor som misslyckats redan har marginaliserats i skolan. Dvs. de når aldrig gemenskapen och kan på så sätt inte inkluderas. De har redan så att säga gjort en karriär på utanförskapets bana.

Kvinnornas nuvarande livssituation skiljer sig lite åt, en har pojkvän, en är sambo och två är singlar, gemensamt för dem alla var att deras familj dvs. mamma och pappa och syskon betyder mycket för dem. Deras familjesituation skiljer sig åt, de har hel och halvsyskon, syskonbarn, och styvföräldrar.

Detta kan exemplifieras i Giddens teori (1972) om hur kärleken och synen på samhället har förändrats under århundradena, i det senmoderna samhället träffas människorna för att de vill det. De blir förälskade i varandra vid en viss tid och lämnar varandra när de uppfyllt varandras behov. Individerna kan beskrivas som ett subjekt som förhandlar, kommunicerar och blir känslomässigt

berörd. Jag tycker att dessa unga kvinnor är bra exempel på individer som lever i det senmoderna samhället.

Alla fyra kvinnorna beskriver en enorm rörelse mellan olika platser. Detta är det starkaste tecknet för senmoderniteten. De skapar olika sociala nätverk på olika platser, de arbetar i en stad, bor i en annan, har sina vänner på en tredje och sin familj på en fjärde. Exempel på detta är en av kvinnorna som bor i en stad och arbetar i en stad tio mil bort, ett annat exempel är en kvinna som bor i Sverige men har sin, pojkvän, sitt sociala liv och nätverk i London. Alla kvinnorna lever i en föränderlig och kontinuerlig tillvaro. Ett bra ord som beskriver kvinnornas situation är ordet nomad, de känner sig hemma på olika platser, dessa platser besöker de för att uppleva och göra olika saker, så som arbete, vänner och familj.

Denna rörlighet förhindrar inte tillhörighet och inkludering. Kvinnorna känner sig inte utanför och ensamma utan de ger intryck av att de kan uppleva och skapa nära förhållanden och detta ger en känsla av kontroll. De ser sig själva som handlande subjekt och pratar om sig själva och mycket handlar om vad som de gör och upplever.

Kvinnorna i undersökningen presenterar en jagcentrerad bild, de har starka familjeband och ett stort socialt nätverk. Deras sociala nätverk består både av arbetskamrater och av vänner som de har privat, de umgås fritt över könsgränserna, både manliga och kvinnliga vänner

”Jag tycker om att umgås när det är blandat killar och tjejer”

Gemensamt för kvinnorna är att deras familjesituation och familjerelationer betyder oerhört mycket. De nämner att det är familjen som ger dem identitet. Detta ger kvinnorna en grundtrygghet,

”man får trygghet från familjen och så känner man att får trygghet och glädje..”.

Ett ord som återkom i alla intervjuerna är det ord som Goffman (1974) benämner som roll, alla kvinnorna pratade om att det förekommer olika roller i samhället, om de själva spelade med i rollspelet eller inte varierade mellan de fyra.

Speciellt viktigt för en av kvinnorna var yrkesidentiteten, dvs. man är någon om man har ett yrke med status. De andra tre tyckte inte att det var något speciellt med att ha ett visst yrke, de blev mer imponerade om det var någon som var speciellt duktigt på någonting.

En annan aspekt som framkom var som bäst beskrivs med citatet *”om inte städerskan kommer och gör sitt jobb kan inte jag göra mitt, om inte kassörskan på ICA är på plats så kan jag inte handla mat”*

Skillnader

Vad som skiljer de fyra kvinnorna åt är den kvinnan som har studerat inom hälsoyrket, hon uppvisar en omsorgsrationell identitet, hon bryr sig mycket om andra och har en vårdande framtoning, detta uppvisar ingen av de andra tre kvinnorna. De påvisar ett sk. manligt ego, de kan inte påstås var speciellt engagerade feminister, paradoxalt nog innehar de en hel del feministisk kunskap som de använder sig av för att närma sig verkligheten och för att beskriva och reflektera över sin livssituation. De använder sig av populärfeminism för att förklara fenomen.

Saknas

Vilka aspekter saknas i intervju materialet? Ingen av de fyra kvinnorna reflekterade över framtiden, kan det vara att de är senmoderna människor, de är i samhället och lever i nuet (Maffesoli, 1996).

Eller är det helt enkelt så att frågan inte berördes under intervjun varken från deras eller från min synvinkel. De talar inte heller speciellt mycket om män eller killar annat i termer av kompisar eller pojkvän. En fråga jag ställer mig är inte män en central del i dessa kvinnors liv? Är det så som Maffesoli (1996) beskriver att människor i det senmoderna samhället har en rörlig identitet, som varierar i olika situationer. Är endast när personen själv vill ingå i en gemenskap som hon gör det, själva sökandet är processen och hittar hon inte vad hon letar efter så drar hon vidare. Jag tror detta kan var en förklaring till varför inte männen är mer centrala i dessa unga kvinnors liv. Två av kvinnorna har pojkvän och behöver därför inte söka i nuläget, då det är andra projekt som är viktigare, de andra två kvinnorna letar inte, det vill säga de har inget behov av att upptaga tankeverksamhet med ett ämne som de inte behöver eller vill fokusera på.

Slutsats och Diskussion;

I det senmoderna samhället är lagar och regler mer könsneutrala och samhället omfattar officiellt en jämställdhetsideologi, paradoxalt nog finns könssegregationen kvar i praktiken. Att vara ung kvinna idag innebär att behärska olika roller, den nya kvinnorollen omfattar både moderskap och yrkesliv (Ganetz & Lövgren, 1991).

Min utgångspunkt för studien har varit hur identiteten skapas, hur Mead, Goffman, Giddens och Maffesoli beskriver identitet och det senmoderna samhället.

De unga kvinnorna som deltagit i studien kan omöjligt representera alla västvärldens kvinnor och det är svårt att generalisera, utifrån endast fyra intervju. Jag tycker ändå att de kan påvisa tendenser hur unga kvinnor kan tänka och fundera i frågor rörande sociala konstruktioner, inkluderat familjen och vänner, synen på yrkesrollen och vad det innebär att inneha olika sorters yrken och yrkesstatus.

Kvinnorna är alla medvetna om att det förekommer roller i olika situationer att de uppträder olika i olika situationer. De skiljer tydligt på den privata och den offentliga sfären, de kan ta med sig arbetsrollen ut exempelvis på krogen eftersom det ger dem en fördel.

“Jag tar med min arbetsroll om jag går ut eftersom det känns såhär , det här är en tjej med hjärna, då är man någonting” sa en av kvinnorna.

I de moderna urbana miljöerna växer det fram moderna urbana identiteter, mångkulturella till sin natur, synkretsiska och hybrida. De olika kulturella momenten korsas med varandra och det lokala livets sociala relationer sammanvävs med händelser i fjärran länder och i globala sammanhang. Genom att vara hybrida refererar de till olika symboliska kapital, så som exempelvis vad som betraktas att vara hemma (Åhlund,1996). Kvinnorna i studien uppvisar en rörlighet, de bor och arbetar på skilda platser har sin familj och sina vänner på ytterligare andra platser, kan det bero på att de människan i det senmoderna samhället gör det som de behöver på en plats och flyttar sig sedan vidare för att uppfylla andra behov

Min slutsats efter analys och teoriansknyting blir att detta är fyra starka självständiga kvinnor som vet vad de vill de har valt ett yrke och/eller studier och en livsstil och så lever de efter det oavsett vad som händer.

Vad jag har funderat över är vad som händer över lag med kvinnor och deras identitet. Karin Holmberg skrev (1993) Boken "Det kallas kärlek" en forskningsrapport om unga sk. jämställda par. Det visar sig i själva verket att de inte alls är jämställda, de lever kvar i de traditionella kvinnliga och manliga mönsterna. Detta är en paradox till de tendenser som jag ser i mitt material, en fråga jag har funderat över är vad det är som händer med den kvinnliga identiteten när kvinnorna blir förälskade och bildar familj. Sker det en omstrukturering av identiteten och av deras handlingar. Ett förslag till vidare forskning är att återkomma till just dessa fyra kvinnor om fem år, gör om intervjuerna och undersöka vad som hänt med identiteten under tiden, när kvinnorna fyllt 30 och valt att satsa på karriären eller på familjen.

Slutligen så kommer det förhoppningsvis i framtiden att höras kvinnoröster ur ett nytt sammanhang, där båda könen har mer jämlik makt i både familjen och i det offentliga livet. Det är först när det patriarkaliska strukturerna inklusive språkets och tänkandets struktur har ifrågasatts och förändrats som vi kan få en total insikt i denna förlegade ordning (Goldhor-Lerner, 1999).

Att läsa Goffmans bok Jaget och maskerna, gav mig en Aha-upplevelse, det var då som jag förstod, att människor medvetet presenterade sig själva olika i olika situationer. Detta är någonting vi alla människor gör, kanske någonting vi måste göra för att klara av att skilja på olika situationer och händelser i livet

Det är först när vi utforskar samspelet mellan begreppen, ras, kön, klass, etnicitet och sexualitet, som vi kan närma oss en komplex förklaring om hur den kvinnliga identiteten skapas och vilka gemensamma egenskaper som återfinns men även vad som skiljer dessa kvinnor åt (Goldhor-Lerner, 1999).

Litteratur

- Andersson, B-E. (1995), Som man frågar får man svar- en introduktion i intervju och enkätteknik. Raben, Prisma, Sverige.
- Bem, S.L. (1974), The measurement of psychology androgyny. Journal of Consulting and clinical psychology, 42, 155-162.
- Carter, B. (1985), Ms intervention's guide to correct feminist therapy. The family therapy networker 9 (6): 78-86.
- De Bouvoir, S. (1984), Det andra könet. Nörhavnen A/S, Danmark 2000.
- Ganetz, H & Lövgren, K. (1991), Om unga kvinnor. Studentlitteratur, Lund.
- Giddens, A. (1992), Intimitetens omvandling. Engers Boktryckeri AB, Sverige.
- Goffman, E. (1974), Jaget och maskerna. Kristianstads boktryckeri AB, Sverige.
- Gothin, E. (1999), Kön eller genus? Nationella Sekretariatet för genusforskning, Pressens Bild, Göteborg.
- Goldhor- Lerner, H (1999), Kvinnor och psykoterapi. Nörhavnen A/S, Danmark 2000.
- Gubrium, J & Holstein, J, (1997), The new language of quality method. Oxford Univesity Press, Oxford.
- Haavind, H. (1992), Vi måste söka efter könets förändrade betydelse. Kvinnovetenskaplig tidskrift (3, 13) 17-32.
- Halvorsen, K. (1992), Samhällsvetenskaplig metod. Studentlitteratur, Lund.
- Holmberg, C. (1993), Det kallas kärlek. Göteborg, Anamma Böcker.
- Kvale, S. (1997), Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur, Lund.
- Lantz, A. (1993), Den professionellt genomförda intervjun. Studentlitteratur, Lund.
- Maffesoli, M. (1996), The time of the tribes. Sage Publication Ltd, London, England.
- McCloughry, (1992), Men and masculinity. London, Hodder & Stoughton Ltd.
- Mead, H, (1934), The Self. Artikelsamling II Moderna sociologiska teorier, Lund, Sociologiska institutionen.
- Trost, J (1997), Kvalitativa Intervjuer. Studentlitteratur, Lund.
- Ziehe, T, (1986),Ny ungdom. Om ovanliga läroprocesser. Nordsteds förlag, Sverige.
- Åhlund, A. (1996), Bröd och minnessten- kontinuitet och förändring genom och bortom det etniska minnet, Kvinnovetenskaplig Tidskrift 3-4, 17, (52-68).